

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

ΟΙ ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Προφορικές μαρτυρίες	Ό,τι διασώζεται μέσω προσωπικών αφηγήσεων, αφηγήσεων ζωής, στη μνήμη των ανθρώπων
Η φύση και οι δυνατότητες των οπτικών πηγών	<p>«Οι προφορικές μαρτυρίες διεκδικούν πλέον μια σημαντική θέση στον κατάλογο των πηγών που αξιοποιούνται στο σχολείο. Μαρτυρούν για το “σημαντικό” αλλά και για το “ασήμαντο” της ζωής των ανθρώπων, αποκαλύπτουν τον καθημερινό χρόνο, συμπληρώνουν τα κενά των επίσημων πηγών, τις σιωπές της ιστορίας. Διαμεσολαβούν το συλλογικό, τη μνήμη και τη λήθη της τοπικής κοινωνίας, τις δοξασίες, τους μύθους της.</p> <p>Οι μάρτυρες βρίσκονται συχνά στο άμεσο περιβάλλον του μαθητή και της μαθήτριας, στην οικογένεια και στον περίγυρό της, στη γειτονιά. Είναι συνήθως πρόθυμοι να αφηγηθούν, να μαρτυρήσουν για τη ζωή τους και για τη ζωή των ανθρώπων που έζησαν μαζί τους.</p>
Η διδακτική αξιοποίηση των οπτικών πηγών	<p>Πόσο αξιόπιστες είναι όμως οι προφορικές μαρτυρίες; Όσα οι μάρτυρες ενθυμούνται είναι αυθεντικά; Όσα διηγούνται είναι αντικειμενικά; Αυτά είναι συνήθη ερωτήματα που θέτουν οι εκπαιδευτικοί και που πριν από αυτούς έθεσαν ερευνητές και ιστορικοί. Τα ερωτήματα έχουν στην εποχή μας απαντηθεί σε μεγάλο βαθμό. Οι προφορικές μαρτυρίες είναι τόσο αντικειμενικές όσο και οποιοδήποτε άλλο είδος ιστορικής πηγής. Όλες οι πηγές εκφράζουν μια κοινωνική πρόσληψη των γεγονότων και εμπεριέχουν την υποκειμενικότητα του δημιουργού τους. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να παίρνουν υπόψη τους αυτήν την υποκειμενικότητα όταν εργάζονται με ιστορικές πηγές. Το ίδιο ισχύει και για την προφορική μαρτυρία.»</p>
	Ρεπούση, Μ. Ξ Τσιβάς, Α. (επιμ.). Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011, σ.352

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

Α. Παρατηρώ: Η προφορική μαρτυρία με μια ματιά

Ποιο είναι το είδος της προφορικής μαρτυρίας;

- ηχογραφημένη καταγραφή: ψηφιακή, συμβατική
- γραπτή μεταγραφή: ψηφιακή, έγχαρτη, χειρόγραφη
- ταινία
- συνέντευξη ή συζήτηση

Ποιο είναι το θέμα της προφορικής μαρτυρίας;

Τι ξεχωρίζω στην προφορική μαρτυρία;

- Ποια σημεία της προφορικής μαρτυρίας μου προκαλούν εντύπωση;
- Σε ποια στοιχεία της προφορικής μαρτυρίας εστιάζω την προσοχή μου και με ποια σειρά;
- Ποιες είναι οι σκέψεις μου κατά την πρώτη ακρόαση της προφορικής μαρτυρίας;

Β. Μελετώ: Μελετώ την προφορική μαρτυρία

Μελετώ τα επιμέρους στοιχεία που εμφανίζονται ή εννοούνται από τον/την δημιουργό της πηγής

- Σημειώνω τον τίτλο και το θέμα της προφορικής μαρτυρίας.
- Ποια είναι η περίπτωση καταγραφής της συγκεκριμένης προφορικής μαρτυρίας;
- Διακρίνω και σημειώνω στοιχεία της ταυτότητας του ερευνητή-συνεντευκτή και του μάρτυρα-αφηγητή.
- Εντοπίζω πρόσωπα και χώρους που αναφέρονται (έμμεσα ή άμεσα) στην προφορική μαρτυρία και καταγράφω τα χαρακτηριστικά τους.
- Καταγράφω λεπτομέρειες της προφορικής μαρτυρίας που μου κινούν το ενδιαφέρον.
- Μελετώ στοιχεία της προφορικής μαρτυρίας και σημειώνω τον χρόνο, τον χώρο και το γεγονός (γεγονότα) στο οποίο αναφέρεται.
- Εντοπίζω ενέργειες, στάσεις, εκφράσεις των προσώπων που περιέχονται στην προφορική μαρτυρία και τις καταγράφω.
- Υπάρχουν άγνωστοι όροι, λέξεις; Αν ναι, αναζητώ και συζητώ την ερμηνεία τους.
- Αναφέρονται πρόσωπα, καταστάσεις, γεγονότα τα οποία είναι ασυνήθιστα, άγνωστα; Αν ναι, τα σημειώνω.
- Περιγράφω ότι βρίσκω άγνωστο, παράξενο, ανοίκειο.
- Με ποιον τρόπο είναι οργανωμένος ο οδηγός συνέντευξης από τον ερευνητή;
- Με ποιον τρόπο (χρονολογικά, θεματικά, σειρά επιχειρημάτων) παρουσιάζονται οι πληροφορίες από τον αφηγητή την προφορική μαρτυρία;
- Σημειώνω αν υπάρχει ίχνος παρέμβασης στην προφορική μαρτυρία.
- Μελετώ στοιχεία της προφορικής μαρτυρίας και περιγράφω τον χώρο (φυσικό περιβάλλον, studio, κλειστός χώρος κτλ.) και τον χρόνο (ιστορική περίοδος, εποχή του χρόνου, μέρα-νύχτα κτλ.) δημιουργίας της.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ποια είναι τα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία της προφορικής μαρτυρίας; • Σημειώνω τις δυσκολίες που αντιμετωπίζω (γλώσσα, διάλεκτος, εκφράσεις, κενά, προβλήματα ήχου, κατεστραμμένο ηχητικό τμήμα) στην κατανόηση της προφορικής μαρτυρίας. • Καταγράφω τις σκέψεις μου και τα ερωτήματά μου καθώς μελετώ την προφορική μαρτυρία.
Γ. Κατανόω: Κατανόω την προφορική μαρτυρία	
Το ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της προφορικής μαρτυρίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ποιος είναι ο δημιουργός της προφορικής μαρτυρίας; • Πού και πότε δημιουργήθηκε η προφορική μαρτυρία; • Για ποιον λόγο δημιουργήθηκε η προφορική μαρτυρία; • Σε ποιον/ποιους απευθυνόταν ο ερευνητής-συνεντευκτής με τη συγκεκριμένη προφορική μαρτυρία; • Πώς διασώζεται η προφορική μαρτυρία μέχρι σήμερα; • Πού βρίσκεται η προφορική μαρτυρία; (προσωπικό/δημόσιο αρχείο, ιδιωτική συλλογή, μουσείο, διαδίκτυο κτλ.)
Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής	<ul style="list-style-type: none"> • Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής στην οποία αναφέρεται η προφορική μαρτυρία, ιδιαίτερα για ζητήματα που σχετίζονται με το θέμα της; • Τι είναι διαφορετικό και τι είναι ίδιο με τη σημερινή εποχή; • Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής που δημιουργείται η συγκεκριμένη προφορική μαρτυρία;
Ο ρόλος του ερευνητή-συνεντευκτή της προφορικής μαρτυρίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ποια είναι η σχέση του ερευνητή με το θέμα της προφορικής μαρτυρίας; • Με ποιον τρόπο θέλει ο ερευνητής να εστιάσει ο ακροατής στην προφορική μαρτυρία; • Ποια στοιχεία του ιστορικού θέματος προβάλλει ο ερευνητής με τις ερωτήσεις του; • Ο ερευνητής, με τις επιλογές που κάνει, προσπαθεί να πείσει τον ακροατή για κάτι; Αιτιολογώ την απάντησή μου. • Διακρίνω και σημειώνω στοιχεία μονομέρειας ή προκατάληψης του ερευνητή για το θέμα της προφορικής μαρτυρίας. • Σημειώνω παραλείψεις και κενά που δυσκολεύουν στην κατανόηση της προφορικής μαρτυρίας. • Ποιο ιστορικό υλικό αξιοποιεί ο ερευνητής για την οργάνωση του οδηγού συνέντευξης; • Διακρίνω στοιχεία της προφορικής μαρτυρίας, τα οποία καταδεικνύουν τον σκοπό του δημιουργού που υπονοείται (υπόρρητος) και δεν εκφράζεται άμεσα; Αν ναι, τα καταγράφω. • Σκέφτομαι και σημειώνω αν οι συνθήκες δημιουργίας και λήψης της προφορικής μαρτυρίας επηρέασαν το περιεχόμενό της. Αν ναι, με ποιον τρόπο;
Δ. Αξιοποιώ: Αξιοποιώ την προφορική μαρτυρία ως ιστορική πηγή	
Αξιοποιώ την πηγή για την κατανόηση του ιστορικού θέματος και την απάντηση	<ul style="list-style-type: none"> • Ποια είναι η σχέση του αφηγητή με το θέμα της προφορικής μαρτυρίας; • Σε τι αναφέρεται ο αφηγητής; (προσωπικά βιώματα, ακούσματα κτλ.)

πιθανών ιστορικών
ερωτημάτων

- Ποια στοιχεία του ιστορικού θέματος αναδεικνύει ο αφηγητής με τις απαντήσεις του;
- Σημειώνω επιμέρους στοιχεία του προφορικού λόγου που χρησιμοποιούνται και διαμορφώνουν το κλίμα της συνέντευξης.
- Με ποιον τρόπο θέλει ο αφηγητής να εστιάσει ο ακροατής στην προφορική μαρτυρία;
- Ο αφηγητής, με τις επιλογές που κάνει, προσπαθεί να πείσει τον ακροατή για κάτι; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Διακρίνω και σημειώνω στοιχεία μονομέρειας ή προκατάληψης του αφηγητή για το θέμα της προφορικής μαρτυρίας.
- Σημειώνω παραλείψεις και κενά που δυσκολεύουν στην κατανόηση της προφορικής μαρτυρίας.
- Αξιοποιεί ο αφηγητής της προφορικής μαρτυρίας πρόσθετο υλικό (φωτογραφίες, σημειώσεις, ημερολόγιο) για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων επιχειρημάτων και απόψεων; Αν ναι, το καταγράφω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ο οδηγός περιλαμβάνει στοιχεία και παραμέτρους ανάλογων διδακτικών προτάσεων:

- *National Archives and Records Administration:*
<https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets/photo.html>
- *Teaching with Documents*, U.S. National Archives and Records Administration:
<https://www.archives.gov/education/lessons>
- *Teacher's Guides and Analysis Tool*, Library of Congress:
<http://www.loc.gov/teachers/usingprimarysources/guides.html>
- *History & Critical Thinking, A Handbook for Using Historical Documents to Improve Students' Thinking Skills in the Secondary Grades*, Wisconsin Historical Society Library-Archives Division:
www.wisconsinhistory.org
- *Learn to work like a historian*, The National Archives:
<http://www.nationalarchives.gov.uk/victorians/viewSection.aspx>
- *Thinking about History*, The Critical Thinking Consortium: <https://to2.ca/en/creative-collaborative-critical-thinking/resources/thinking-about-history/>
- *Historical Questions to ask about Pictures and Artefacts*, Schools History Project:
<http://www.schoolshistoryproject.co.uk/historical-questions-to-ask-about-pictures-and-artefacts/>
- *Photo Detectives, Investigating photographs as historical sources*, The Scottish Fisheries Museum:
<http://www.scotfishmuseum.org/historic-photographs.php>
- *Crop it*, Teachinghistory.org: <http://teachinghistory.org/teaching-materials/teaching-guides/25697>
- *A language of photography*, PhotoPedagogy: <http://www.photopedagogy.com/graham-clerke.html>
- *Making Sense of Documents*, History Matters: The U.S. Survey Course on the Web:
<http://historymatters.gmu.edu/browse/makesense/>
- *Beyond the Bubble, History Assessments of Thinking (HATs)*, Stanford History Education Group:
<https://sheg.stanford.edu/history-assessments>
- *The Reading Like a Historian curriculum*, Stanford History Education Group:
<https://sheg.stanford.edu/history-lessons>
- *Historical thinking matters*: <http://historicalthinkingmatters.org>

- HERB, American Social History Project/Center for Media and Learning at The Graduate Center, City University of New York: <https://herb.ashp.cuny.edu>
- Ρεπούση, Μ. Μαθήματα Ιστορίας, Καστανιώτης, Αθήνα 2004
- Ρεπούση, Μ. & Τσιβάς, Α. (επιμ.). Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011
- Τσιβάς, Α. Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας. Εκπαιδευτικό γλίκό για την προσέγγιση του ελληνικού μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, Θεσσαλονίκη 2011